

H

βυζαντινή κοσμική μουσική δεν είναι γνωστή. Συνήθως συνδέεται με τους εκκλησιαστικούς ύμνους και γενικότερα με την ορθόδοξη εκκλησία. Όμως υπήρξε και κοσμική μουσική για τις διάφορες εκδηλώσεις των ανθρώπων. Το τραγούδι, ο χορός, είχε θέση στα σπίτια, στις τελετές, στον ιππόδρομο αλλά δεν συνδεόταν με το λειτουργικό τυπικό της εκκλησίας, δεν έχει καταγραφεί και δεν έχει διασωθεί. Θεωρούνταν <<κατώτερης >> ποιότητας από τους κυρίαρχους εκκλησιαστικούς κύκλους και ό,τι έχει γραφτεί έχει σωθεί αποσπασματικά.

Συνεπώς γνωρίζουμε λίγα πράγματα για την κοσμική μουσική του Βυζαντίου. Πιο πολύ διαδόθηκε προφορικά. Σε κείμενα υπάρχουν πληροφορίες για τη μουσική δραστηριότητα των βυζαντινών σε διάφορες εποχές. Σε αρκετές τοιχογραφίες επίσης απεικονίζονται σκηνές γλεντιού αλλά και μουσικά όργανα.

Υπάρχουν κάποιες περιγραφές μουσικής του παλατιού σε βιβλίο του Κωνσταντίου Ζ' του Πορφυρογέννητου (905-959) του 10ου αιώνα. Επίσης απεικονίζονται όργανα και σύνολα κοσμικής μουσικής σε τοιχογραφίες μοναστηριών στην Ελλάδα (Μονή Μεγάλης Λαύρας και Σταυρονικήτα, Μονή Λούκους στο Άστρος, Μονή Φιλανθρωπηνών στα Ιωάννινα και Μονή Βαρλαάμ στα Μετέωρα) και σε εκκλησιαστικά χειρόγραφα (κώδικες). Κομμάτια κοσμικής μουσικής είναι σπάνια στα βυζαντινά χειρόγραφα.

Από τις πηγές μας διαπιστώνουμε ότι η μουσική ήταν παρούσα σε όλες τις δραστηριότητες της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, όπως σε χορούς, πανηγύρια, θέατρα και παντομίμες, στον ιππόδρομο, σε αθλητικούς αγώνες, δεξιώσεις και τις εκδηλώσεις του παλατιού. Στο παλάτι υπήρχαν μάλιστα και

αυστηρές τελετουργίες αντίστοιχες με τις εκκλησιαστικές.

Η κοσμική μουσική στην αυτοκρατορική αυλή στο Βυζάντιο είναι όπως και η εκκλησιαστική συνδεδεμένη με αυστηρές τελετουργίες. Δεν έχει διασωθεί η ίδια αλλά περιγραφές τις όπως π.χ. στο Βιβλίο των Τελετουργειών του Κων/νου Ζ' του Πορφυρογέννητου (905-59). Μουσικά πρέπει να ήταν παρόμοια με την εκκλησιαστική μουσική επειδή χρησιμοποιείται το ίδιο σύστημα ήχων, οι ίδιοι ρυθμοί και οι ίδιοι τρόποι απόδοσης. Γνωρίζουμε ότι υπήρχαν αντιφωνικές χορωδίες, τραγούδια με οργανική συνοδεία αλλά και το εκκλησιαστικό όργανο ως καθαρά κοσμικό όργανο (στην εκκλησιαστική μουσική απαγορεύονται τα όργανα μέχρι και σήμερα).

Μουσικά Όργανα

Τα όργανα την εποχή του Βυζαντίου ήταν παρόμοια με τα όργανα των αρχαίων χρόνων, έπαιζαν και άντρες και γυναίκες που λέγονταν παιγνιώτες. Υπάρχουν τουλάχιστον δύο είδη μουσικών συνόλων και συναντιόνται και τα δύο στη μουσική του παλατιού: σύνολο πνευστών-κρουστών (μπάντα) και σύνολο εγχόρδων. Τα όργανα που αναφέρονται στις μπάντες του παλατιού ήταν σάλπιγγες, κέρατα (βούκινα), αυλοί (πιο κοντά στο ζουρνά), φλογέρες (σύριγγες ή σουραύλια), σείστρα ή κρόταλα, κύμβαλα και τύμπανα. Τα όργανα που συναντούσαμε σε σύνολα εγχόρδων ήταν Βυζαντινά λαούτα (πανδουρίς), ψαλτήριο (κανονάκι), άρπα, λύρα (λεγόταν και κιθάρα), τέσσερα μεγέθη ταμπούρα, τρίχορδη ταμπούρα, ο Καππαδοκικός κεμεντζές (ποντιακή λύρα), η αχλαδόσχημη λύρα και βυζαντινά βιολιά. Ακόμα χρησιμοποιούνταν το όργανο που αντικατέστησε την αρχαία ύδραυλι. Το όργανο αυτό το έκανε δώρο τον 8ο αι. ο Κωνσταντίνος Κοπρώνυμος στον Πιπίνο και Καρλομάγνο και έτσι διαδόθηκε στη δύση ως εκκλησιαστικό όργανο. Στα μοναστήρια χρησιμοποιούσαν κουδούνια και σήμαντρα.

Μονοφωνία ή ετεροφωνία

Τα μουσικά παραδείγματα που έχουν διασωθεί είναι μονοφωνικά, αλλά η ετεροφωνία (συνοδεία μιας μελωδίας με παραλλαγές της και στολίδια) ήταν γνωστή στο Βυζάντιο και χρησιμοποιούνταν. Επίσης χρησιμοποιούσαν τα ισοκρατήματα, όπως και στην εκκλησιαστική μουσική.

Είδη μουσικής

Υπήρχαν πολυχρόνια για τους πατριάρχες και αυτοκράτορες. Μουσική στα συμπόσια όπου έπαιζαν πνευστά ή έγχορδα όργανα. Τα συμπόσια ήταν γιορτές παρόμοιες όπως στην αρχαιότητα. Υπήρχαν και πολλές γυναίκες μουσικοί.

Τερετίσματα (συλλαβές που άρχιζαν από ρο ή ταυ και ακολουθούσε φωνήεν). Κάθε φράση από τετερίσματα λεγόταν κράτημα και σήμερα τα ακούμε συχνά στην εκκλησία. Παρόμοιες μελωδίες υπήρχαν σε άλλες περιστάσεις έξω από την εκκλησία.

Δημοτικά τραγούδια, όπως για παράδειγμα τα ακριτικά που θεωρούνται τα παλαιότερα από τα γνωστά δημοτικά τραγούδια. Είχαν πολιτικά θέματα και ήρωες τους ακρίτες που ήταν οι φύλακες της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Χορευτική μουσική για χορούς, παντομίμες, θεατρικές παραστάσεις, κ.λ.π. Δεν γνωρίζουμε συνθέτες κοσμικής μουσικής αυτής της περιόδου. Από μεταγενέστερα χρόνια γνωρίζουμε ότι ο Ιωάννης Κουκουζέλης, ο Ξένος Κορονές και ο Ιωάννης Γλυκής έγραψαν και κοσμική μουσική. Προς το τέλος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η κοσμική μουσική έγινε πιο αποδεκτή από την εκκλησία.

Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την Ελληνική Μουσική Πύλη του Κέντρου Μουσικής Πληροφόρησης

Πηγή: vizantinonistorika.blogspot.gr